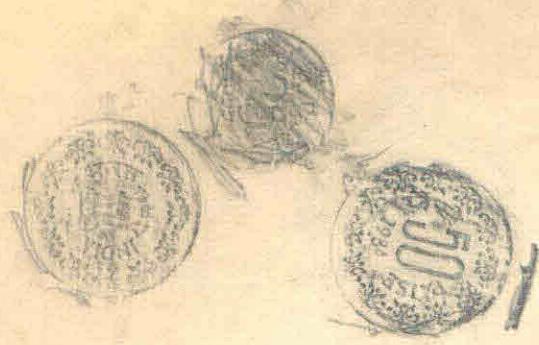

द्रोन भाषा

अकादी गैदार

जू. अमित
पुस्तकालय

आकांदी गैदार

दून खात्र

प्रगति प्रकाशन
मास्को

अनुवाद: अनिल हवालदार

संजावट आणि चिचे: शावित इंडियन्स्की

Аркалий Гайдар

ЧУК И ГЕК

На языке маратхи

Перевод сделан по книге:
А. Гайдар, М., «Детская
литература», 1973.

कोणे एके काळी, निळ्या डोंगरांजवळच्या जंगलात एक माणूस रहात होता. तो खूप काम करीत असे, पण तरीही बरेच काम करायचे नेहमी शिल्लक रहात असे आणि सुटी घेऊन आपल्या घरी जाणे काही त्याला जमेना.

अखेरीस जेव्हा हिवाळा आला, तेव्हा त्याला कमालीचे एकान्की वाट लागले. म्हणून त्याने आपल्या बायकोला पत्र

सोबिएत संधात मुद्रित

लिहिले की, आपल्या दोहरी मुलांसह तिने त्याला येऊन भेटावे.

त्याला दोन मुळे होती: चुक आणि गेक.

ती आपल्या आईबरोबर खूप खूप दूरच्या एका फार मोठ्या शहरात रहात होती. सबंध जगात तेवढे सुंदर शहर कुठंही नव्हते.

या शहरातल्या मनोच्यांच्या टोकांवर दिवसरात लाल तारे चमकत होते.

आणि अर्थातच त्या शहरावे नांव मांस्को होते.

* * *

पत्र घेऊन पोस्टमन जिना चढत होता त्यावेळी चुक आणि गेक मारामारी करण्यात दग्द होते. आणि त्यांची चांगलीच जुळप्पी होती.

ते कशाबद्दल भांडत होते ते मला आता काही आठवत नाही. मला असे वाटते की, चुकने गेकची काडचापेटी घेतली होती – किंवा कदाचित चुकची बुटाच्या पॉलिशची रिकामी डबी गेकने पळवली होती.

दोधा भावांनी एकेकदा एकमेकांना मस्त ठोसे लगावले होते

आणि पुऱ्हा गुदे हाणण्याच्या बेतात असतानाच दारावरची घंटा वाजली. दोघांनी चम्फून एकमेकांकडे पाहिले. त्यांना वाटले आई आली. आणि त्यांची आई इतरांच्या आयासारखी नव्हती. त्यांनी मारामारी केल्याबद्दल ती कधीही त्यांना रागावत नसे किंवा

त्यांच्यावर ओरडत नसे. ती त्या बदमाशांना वेगवेगळ्या खोल्यांमध्ये बंद करी व तिथे अख्खा तास किंवा काही वेळा दोन तास कोंडून घाली आणि त्यांना एकत्र खेळू देत नसे.

आणि एक तास म्हणजे – टिक्टांक – अख्खी साठ मिनिटे असत. दोन तासांमध्ये तर त्याहून जास्त असत.

म्हणून त्या मुलांनी पटकन आपले अशु पुसले व दार उघडायला ती धावली.

पण दारात त्यांची आई नव्हतीच मुळी. तिथे पत्र घेऊन पोस्टमन उभा होता.

“बाबांचं पत्र!” ते ओरडले. “हुरै! बाबांचं पत्र! नव्हीच ते लौकर येणार असले पाहिजेत!”

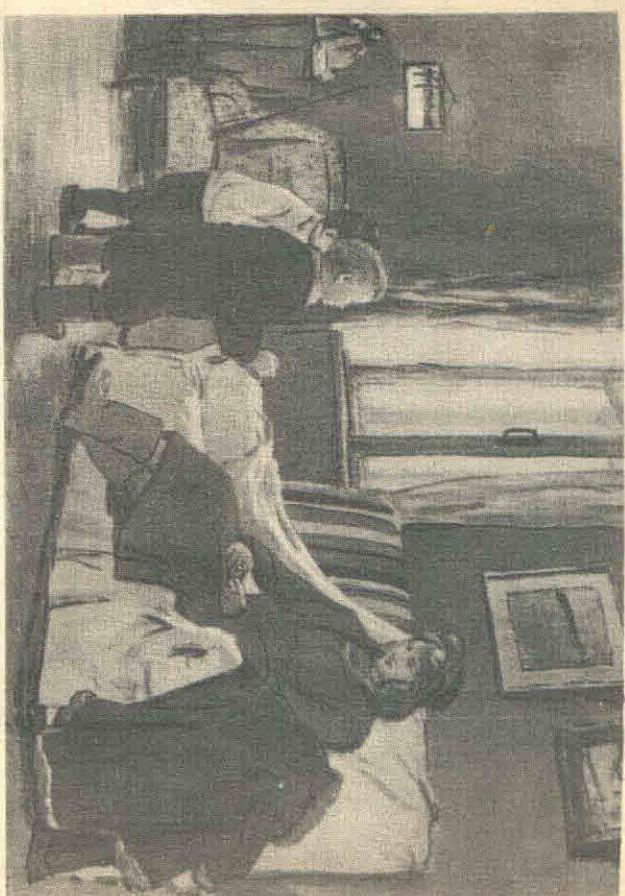
आणि आनंदाच्या भरात ते खिदळ लागले, सोप्यावर नाचायला व कोलांटचा उड्ड्या मारायला त्यांनी मुख्यात केली. याचे कारण, मास्को हे जरी जगातले सर्वां अळूतरम्य शहर असले, तरी अख्ये एक वर्षभर बाबा लोंब असताना, मास्कोतमुळा कंटाळा यायचा. ते एवढे उत्तेजित झाले होते व आनंदात होते की, आई केन्हा आत आली हेही त्यांना समजले नाही.

आपली दोन गोजिरवाणी मुळे उताणी पडून किंचाळत आहेत व आपल्या टाचांनी भिंतीवर दणादणा आवाज करीत आहेत हे पाहून खरे म्हणजे तिच्या आश्रयाला पारावार उरला नव्हता; ते दोघे एवढ्या जोरजोराने पाय आपटीत होते की, सोप्यावरची चिन्हे थरथरत होती आणि घड्याळातल्या स्प्रिंग वाजत होत्या. पण त्यांच्या आनंदाचे कारण जेन्हा आईला समजले तेव्हा तिने आपल्या मुलांना रागाने दटावले नाही.

उल्ट तिने त्यांना सोफ्यावर्ला पळवून लावले, आपल्या अंगातला केसाळ कोट पटकन उतरवला आणि आपल्या डोक्यावरच्या केसात अडकलेले हिमकण झाटक्याची तसदीही न चेता तिने त्या पत्रावर झाडप घातली; तिच्या केसातले हिमकण एव्हाना वितळले होते आणि तिच्या काळ्याशार भुवयांवर मण्यांसारखे चमकत होते.

* * *

प्रत्येकाला माहीत आहे की, पचे आनंदाची वार्ता देतात तशी वाईट बातमीही आणतात. म्हणून आई पत्र वाचत असताना नुक आणि नेक अगदी एकटक तिच्या चेहेच्याकडे पहात राहिले होते.

प्रथम तिच्या कपाळाला आठचा पडल्या, तशी त्यांच्याही कपाळावर आठचा उमटल्या. मग तिच्या चेहेच्यावर स्मित उमटले. याचा अर्थ पत्राने आनंदाची वार्ता आणली होती.

पत्र बाजूला ठेवीत ती म्हणाली, “तुमचे बाबा काही येत नाहीत. त्यांना खूप काम आहे आणि म्हणून त्यांना धरी यायला जमणार नाही.”

नुक आणि नेकने एकमेकांकडे गोंधळल्या नजरेने पाहिले. पत्राने अगदी वाईटातली वाईट बातमी आणली होती. दुसऱ्याच शणी त्यांनी ओनांना मुड घालून फिस्कारत

आईकडे रागारागाने पाहचाला मुख्यात केली, कारण ती भिस्कील हसत होती. पण का हसत होती ते मात्र त्यांना समजत नव्हते.

“ते गेत नाहीत,” आईने आपले बोलणे पुढे चालू ठेवले, “पण ते म्हणतात की आपण त्यांच्याकडं जाऊन त्यांना भेटावं.” हे एकल्यासरशी चुक आणि गेकने सोफ्यावरून दणादण उडवा मारल्या.

“चमत्कारीक माणूस आहे!” आई सुस्कारा टाकीत स्वतःशीच म्हणाली. “म्हणायला सोप आहे – ‘या आणि भेटा’ – जणू काही द्राममध्ये बसायचं आणि जायचं!”

“अर्थातच!” चुक पटकन म्हणाला. “जर ते ‘या’ अस म्हणतात तर आपण द्राममध्ये बसून गेलं पाहिजे.”

“काय वेडा मुलगा आहेस रे,” आई म्हणाली. “तिथं जायला प्रथम तुला हजार किलोमीटर आगाडीतून गेलं पाहिजे, मग आणखी एक हजार किलोमीटर. आणि त्यांतर घसरणाडीत बसून तींगामधून प्रवास केला पाहिजे. आणि तिथं तींगात लांडगा किंवा अस्वल हमखास आडवं येत. अरे देवा, कल्पना केली तरी काळजात धडकी भरते!”

पण जाण्याबोबतच्या कल्पनेवर पाणी सोडायला चुक आणि गेक क्षणभरही तयार नव्हते. ते म्हणाले की, एक हजारच काय, पण शंभर हजार किलोमीटर प्रवास करायला ते तयार होते. त्यांना कशाचीही भीती वाटत नव्हती. ते गूर होते. अगदी कालच त्यांनी रस्यावरच्या एका पिसाळेलेल्या कुञ्चाला दगड मारून कुंपणाबाहेर हाकलून लावले नव्हते का?

काहीही न करता अगदी गप्प बसून आई जेन्हा त्यांचे बोलणे एकत होती तेन्हा ते दोघे सतत बडवड करीत होते, हातवारे करीत होते, पाय आपटीत होते व उडवा मारीत होते. मग एकाएकी ती खदखदा हसत मुटली, आपल्या बाहुपाशात तिने त्या दोघांना घट्ट आवळून धरले, त्यांना गरगरा फिरविले आणि अबेरीस धड्डम्दिशी सोफ्यावर टाकले.

तुम्हाला गुप्त सांगायचे म्हणजे अशा पत्राची ती खूप दिवसांपासून वाट पहात होती. आता ती चुक आणि गेकला केवळ चिडवीत होती कारण तिला गंमत करायला आवडायची.

* * * *

त्यांच्या प्रवासाची तयारी करायला आईला एक आठवडा लागला. दरम्यान चुक आणि गेकने मुळीच वेळ दवडला नाही. स्वप्नाकधरातला चाकू घेऊन चुकने स्वतःसाठी कटचार बनवली, तर गेकने एक गुळगुळीत काठी शोधून काढली, तिच्या टोकाला एक खिळा ठोकला आणि काय आश्रय! त्याच्याजवळ असा भक्कम भाला तयार झाला की, अस्वलाच्या काळजात त्याने तो खुपसायचा अवकाश, जागच्याजागी ते ठार झाले असते, मात्र आधी कुणीतरी अस्वलाच्या कातडीत भोसकायला पाहिजे होते! अबेरीस सर्व काही तयारी झाली. सामानाची बांधाबांध झाली. दाराला दुहेरी कुळप बसवले. उंदरांचा मुळमुळात घरात होक नये म्हणून पावाचे उकडे, पिठाचे कण आणि कडधान्यांचे दाणे कपाटामधून झाडून साफ केले. त्यांतर, दुसऱ्या दिवशी

जाणाच्या आणगाडीची तिकीटे विकत आणज्यासाठी आई रेल्वे स्टेशनावर गेली.

ती जेव्हा बाहेर गेली होती तेव्हा चुक आणि नेकचे घरात भांडण जूपले.

अरेरे ! या भांडणामुळे पुढे काय काय निस्तरावे लागणार आहे याची जर त्यांना त्यावेळी आधीच कल्पना असती, तर त्या दिवशी ते तसे वागले नसते.

* * *

चुकचा स्वभाव थोडा काटकसरी होता. एका चपटचा पन्याच्या डबीत त्याने चहाच्या पुडचांमधले चांदीचे कागद आणि चॉकलेट - गोळ्यांचे वरचे कागद जमवून ठेवले होते. तसेच बाणांसाठी काही पक्ष्यांची काळी पिसे, चिनी जाहू करण्यासाठी काही घोड्याचे केस आणि अशाच काही महत्वाच्या वस्तू त्याने डबीत झाकून ठेवल्या होत्या.

गेकजवळ अशी डबी नन्हती. तसा गेक थोडा वेधळा होता, पण तो गाणी मात्र मुरेख म्हणायचा.

आता काय घडले की, स्वैप्नाकधरात बसून चुक आपल्या मौल्यवान डबीतला खर्जिना पसरून त्यातल्या वस्तू वेगवेगळ्या काढीत होता आणि गेक दुसऱ्या खोलीत गाणी म्हणत बसला होता, तोच पोस्टमन आला आणि त्याने आईच्या नावे आलेली तार चुकच्या हाती दिली.

चुकने तारेचा कागद आपल्या डबीत ठेवला आणि गेक

गाणे म्हणायचा का थांबला ते पाहण्यासाठी तो बाहेरच्या खोलीत गेला.

“हिप हिप हुरै !” गेक औरडत होता. “हा बघ हाणला ! टर्ररं खचाक !”

कुतूहलाने चुकने दार हळूच उधळून पाहिले आणि ते “टर्ररं खचाक” पाहताच त्याचे हात रागाने शिवशिव लागले.

बोलीच्या मध्यावर एक बुर्ची ठेवलेली होती आणि तिच्या पाठीशी टांगलेले वर्तमानपत्र भाल्याने भोसकून निंद्या जालेले होते. हे एवढेच असते तर काही बिघडले नसते, पण आईच्या बुटांचा पिवळ्या रंगाचा कांडबोर्डचा खोका म्हणजे असवल आहे अशा कल्पनेने गेक थाबरला होता आणि अंगातले सारे बळ एकवटून त्या अस्वलाला तो आपल्या भाल्याने भोसकत होता. आणि नेमक्या त्याच खोक्यात चुकने आपली पन्याची पिपाणी, सात नोव्हेंबरच्या सणाच्या रंगीबेरंगी तीन फिती आणि ४६ कोपेकची नाणी जमवून ठेवली होती. गेकप्रमाणे पैसे उधळून न टाकता त्याने ते दुरच्या प्रवासासाठी राखून ठेवले होते.

चेंद्रामेदा झालेला कांडबोर्डचा खोका पाहताच चुकने गेकच्या हातून भाला हिसकावून घेतला, गुडध्यावर आडवा धळून कांडकून मोडला आणि त्याचे तुकडे तुकडे करून त्याने फरशीवर फेकून दिले.

पण एखाचा बहिरीससाण्यासारखी गेकने चुकवर झाडप घातली, त्याच्या हातून पन्याची डबी खेचून घेतली आणि खिडकीच्या तावदानाशी उडी घेऊन ती डबी खिडकीबाहेर भरकावून दिली.

चुक कमालीचा संतापला. “तार ! तार !” अशा कानळ्या बसवणाऱ्या आरोळ्या ठोकीत तो घराबाहेर धावला : बाहेर कडाक्याचा गारठा आहे, तेव्हा डोक्यावर टोपी घातली पाहिजे हेसुद्धा तो विसरला.

काहीतरी चुकले आहे याची गेकलाही जाणीच शाली आणि तोसुद्धा लग्बगीने चुकपाठोपाठ बाहेर धावला.

न उलगडलेला तारेचा कागद ठेवलेली ती पच्याची डबी त्यांनी शोध शोध शोधली. पण व्यर्थ !

एक तर ती बफन्या खड्यात खोलवर गाडली गेली होती किंवा रस्त्यावर कुणी जाता जाता ती डबी उचलून नेली होती. काही शाळे तरी तो तारेचा बंद लिफाफा व चुकचा सगळा खजिना सामावलेली पच्याची डबी आता कायमची हरवली होती.

* * *

चुक आणि गेक घरात खूप वेळ गप बसून राहिले. दोघांनीही आपसातले भांडण आता मिटवले होते, कारण याबद्दल यावेळी

आईकडून चांगलाच खूप मिळार याची त्यांना जाणीच होती. गेकपेक्षा चुक अखल्या एका वर्षने वडील होता, म्हणून शिक्षेचा मोठा वाटा आपल्याकडे येईल अशी धास्ती चुकच्या मनात होती व तो खूप विचार करीत होता.

“गेक, आपण असं केलं तर? त्या तारेबदल आपण आईला अजिबात सांगितलंच नाही तर? नाही तरी तारेचं एवढं काय लागून गेलंय? तिच्याशिवायाही आपण खूप गंमत करू शकू!”

“बोटं बोलून चालणार नाही,” उसासा टाकीत गेक म्हणाला: “तू बोटं बोलतोस तेज्हा आईला फार राग मेती.”

“पण आपल्याला खोटं बोलावंच लागणार नाही”, चुक आनंदाने उद्गारला. “जर तिंच विचारलं: ‘तार कुण आहे?’ तर आपण तिला सोंग. पण समज, जर तिंच विचारलंच नाही, तर आपण कशाला उमीच विषय उकडून काढायचा? आपण काही आगाड नाही.”

“ठीक आहे,” गेकने मात्यता दिली. “जर आपल्याला खोटं बोलावं लागणार नसेल, तर तू म्हणतोस तसं आपण करू. ही कल्पना मोठी मस्त आहे हं, चुक.”

या विषयाबाबत त्या दोघांनी निर्णय पक्का केला न केला तोच आई परत आली. ती खूप खूप दिसत होती, कारण तिला आगाडीमधल्या चांगल्या जागाची तिकीटे मिळाली होती. पण आपल्या लाडक्या मुलांचे चेहरे गंभीर झालेत आणि त्यांच्या डोळ्यांच्या कडा ओल्या आहेत ही गोष्ट तिच्या नजरेतून मुटली नाही.

“माझ्या सोनुल्यांनो,” आपल्या कोटावरचा बर्फं झटकून टाकीत ती म्हणाली, “आज कशाबदल मारामारी केलीत?”

“आज आम्ही मुळीच मारामारी केली नाही,” चुक म्हणाला. “बरंच आज मारामारी केली नाही,” गेकने दुजोरा दिला, “आम्ही मारामारी करणार होतो, पण न करणं चांगलं असं आम्हाला वाटलं”.

“असलं वागणं मला खूप आवडतं,” आई म्हणाली. तिने अंगातला कोट काढला, ती सोफावर बसली आणि हिरव्या रंगाची कडक तिकीटे तिने त्यांना दाखवली – एक मोडे आणि दोन छोटी.

आईकडून चांगलाच खूप मिळार याची त्यांना जाणीच होती. गेकपेक्षा चुक अखल्या एका वर्षने वडील होता, म्हणून शिक्षेचा मोठा वाटा आपल्याकडे येईल अशी धास्ती चुकच्या मनात होती व तो खूप विचार करीत होता.

“गेक, आपण असं केलं तर? त्या तारेबदल आपण आईला अजिबात सांगितलंच नाही तर? नाही तरी तारेचं एवढं काय लागून गेलंय? तिच्याशिवायाही आपण खूप गंमत करू शकू!”

“बोटं बोलून चालणार नाही,” उसासा टाकीत गेक म्हणाला: “तू खोटं बोलतोस तेज्हा आईला फार राग मेती.”

“पण आपल्याला खोटं बोलावंच लागणार नाही”, चुक आनंदाने उद्गारला. “जर तिंच विचारलं: ‘तार कुण आहे?’ तर आपण तिला सोंग. पण समज, जर तिंच विचारलंच नाही, तर आपण कशाला उमीच विषय उकडून काढायचा? आपण काही आगाड नाही.”

“ठीक आहे,” गेकने मात्यता दिली. “जर आपल्याला खोटं बोलावं लागणार नसेल, तर तू म्हणतोस तसं आपण करू. ही कल्पना मोठी मस्त आहे हं, चुक.”

या विषयाबाबत त्या दोघांनी निर्णय पक्का केला न केला तोच आई परत आली. ती खूप खूप दिसत होती, कारण तिला आगाडीमधल्या चांगल्या जागाची तिकीटे मिळाली होती. पण आपल्या लाडक्या मुलांचे चेहरे गंभीर झालेत आणि त्यांच्या डोळ्यांच्या कडा ओल्या आहेत ही गोष्ट तिच्या नजरेतून मुटली नाही.

“माझ्या सोनुल्यांनो,” आपल्या कोटावरचा बर्फं झटकून टाकीत ती म्हणाली, “आज कशाबदल मारामारी केलीत?”

“आज आम्ही मुळीच मारामारी केली नाही,” चुक म्हणाला. “बरंच आज मारामारी केली नाही,” गेकने दुजोरा दिला, “आम्ही मारामारी करणार होतो, पण न करणं चांगलं असं आम्हाला वाटलं”.

“असलं वागणं मला खूप आवडतं,” आई म्हणाली. तिने अंगातला कोट काढला, ती सोफावर बसली आणि हिरव्या रंगाची कडक तिकीटे तिने त्यांना दाखवली – एक मोडे आणि दोन छोटी.

लौकरच त्यांची संध्याकाळची जेवणे उरकली. मग गडबड थांबली, दिवे मालवले गेले आणि ती सारी झोपली.

आईला तारेबद्दल काहीच माहिती नव्हती, त्यामुळे साहजिकच तिने मुलांना त्याबद्दल काहीच विचारले नाही.

* * *

इसन्या दिवशी ते निधाले. पण आगाडी संध्याकाळी खूप उशिरा स्टेशनातून मुटल्याने खिडक्या काळ्याकुऱ्ह होत्या व चुक आणि गेकला गंमतीदार असे काहीच पहायला मिळाले नाही.

राची गेक मध्येच झोपेतुन उठला. त्याला जोराची तहान लागली होती. छतावरचा छोटा दिवा जरी विक्षवला होता, तरी गेकभोवतालच्या सर्व गोष्टी निळसर प्रकाशात न्हाऊन निधाल्या होत्या. टेबलावरच्या पांढऱ्या कापडावरचा गड खालीवर नाचत होता, नारिंगी रंगाचे संत्रे आता हिरवे दिसत होते आणि आई गाढ झोपली होती.

खिडकीच्या तावदानांवर हिमकण साचले होते व त्यांच्यामधून प्रचंड वाटोळा चंद्र दिसत होता. हा चंद्र मास्कोतल्या चंद्रामेशा वेगळा होता. आगाडी आता उंच डोंगरामधून वेगाने जात असली पाहिजे, म्हणून चंद्र एवढा जवळून दिसतोय असी गेकची मनोमन बाची झाली.

त्याने आईला जागे केले आणि व्यायला पाणी मागितले. पण अशा भलत्या वेळी त्याला पाणी व्यायला देण्यास तिने नकार

दिला व त्याएवजी संध्याची एक फोड खाण्यास तिने त्याला सांगितले.

गेक रसला पण तरी त्याने संत्रे फोडले. आता त्याला मुळीच झोपावेसे वाटत नव्हते. चुक जागा न्हावा म्हणून त्याने त्याला हलविले. चुक झोपेतच रागाने कुरुकुरला आणि परत गाढ झोपी गेला.

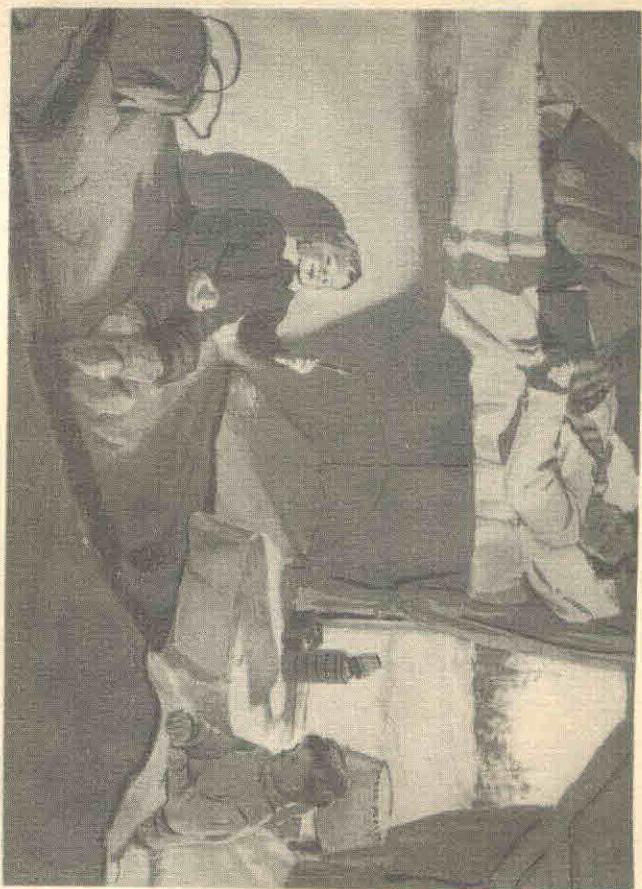
गेकने मग आपले नमदी बूट पायात चढवले, दार उद्धडले व बाहेरच्या कॉरिडोअरमध्ये तो गेला.

कॉरिडोअर लांबलचक आणि अरुद होता. भिंतीलगत आसते बसवलेली होती आणि त्या आसनावर बसून तुम्ही उठताच दाणकन् आपटून ती मिटत असत. कॉरिडोअरमध्ये आणखी द्वा दरवाजे होते. त्यांचा रंग चकचकीत लाल होता व त्यांच्या पितळी मुठी चमकत होत्या.

गेक एका आसनावर बसला, मग इसन्यावर, मग तिसन्यावर आणि अशा प्रकारे डब्बाच्या इसन्या टोकापर्यंत तो बसत गेला. पण त्याचवेळी हातात दिवा घेऊन पोटर आला आणि लोक झोपले असताना मोठोठोऱ्याने खुच्या आपटल्याबद्दल त्याने गेकची कानउधाऱ्याणी केली.

पोटर निघन जाताच गेक घाईधाईने आपल्या कंपार्टमेंटमध्ये परतला. त्याने मोठचा प्रथलाने दरवाजा उघडला, मग आई जागी होऊ नये म्हणून पुढ्हा काळजीमुर्वळ तो बंद केला आणि माझ बिढाल्यात उडी घेतली.

सबंध विच्छाना चुकने अडवला आहे असे आढळताच गेकने त्याला बाजूला सारण्यासाठी ढुशी मारली.

प्रत्यक्षात काय घडले हे जेव्हा त्यांना समजले, तेव्हा प्रत्येकजण हसू लागला. त्या मिशाळ माणसाने अंगात कपडे धातले व गेकला त्याच्या कंपार्टमेंटकडे तो घेऊन आला.

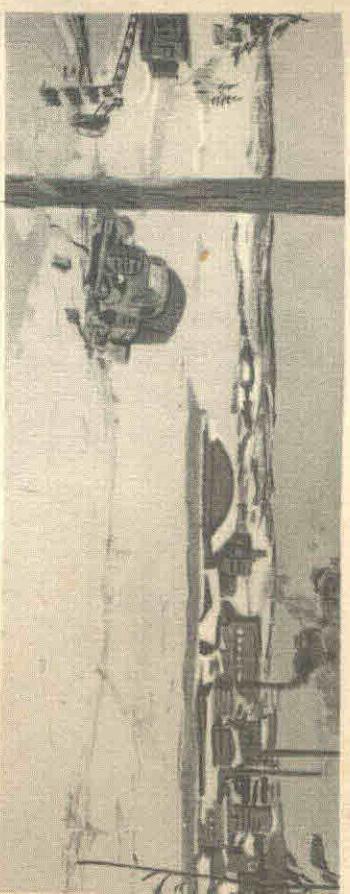
गेंक त्याच्या पांधरणात शिरला आणि शांतपणे झोपला. आगाडी हलत होती, वारा घोषावत होता.

तो विचित्र, भला मोठा चंद्र मुळा एकदा त्या नाचणाचा गाडवर आपला निळसर मंद प्रकाश पाडीत होता. त्या टेबेलावरच्या पांधच्या कापडावर पडलेल्या गडद पिवळ्या संच्यावर, आईच्या बेहेच्यावर आपला निळसर प्रकाश पाडीत होता. आई झोपेतच हसत होती, आपल्या मुलाच्या दैनांवस्थेची तिला अजिबात कल्पना नव्हती.

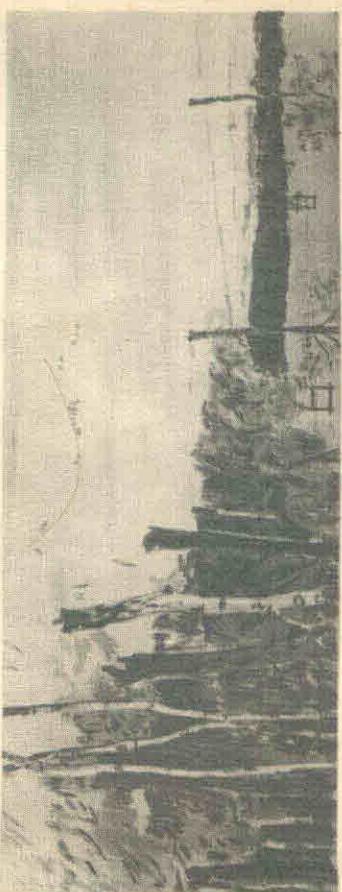
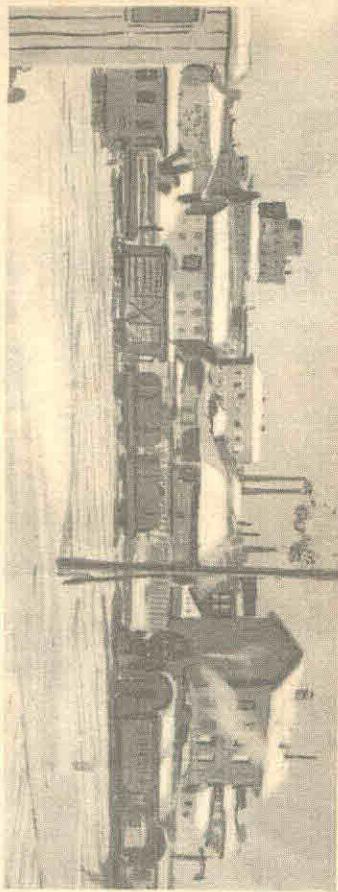
अखेरीस गेकलाही झोप लागली...

आणि त्याला अत्यंत

चमत्कारिक स्वप्न

एकदम दचकून जागी झाले. पटकन दिवा लावण्यात आला आणि आपण चुकून दुसऱ्याच कंपार्टमेंटमध्ये गेले आहोत असे गेकल्या लक्षात येताच तो अधिकच मोठांदा गळा काढून रडू लागला.

पडले : आगाडी गदगदा
हलत होती ; असे भासत
होते की, सर्वं आवाज
ऐ येत होते - प्रत्येक

चाक आपल्या बडबडीने
वातावरण भरून टाकीत

पहिला :

चला भिचांनो पुढे चला ! रात्र काळी असू दे,
आपुल्या मार्गे पाझल पुढेच पडू दे !

होते. इंजिनाच्या मोठ्या
आवाजातल्या पालुपदामध्ये
बेगाने धावणारे डबे
आपला आवाज मिसळवीत
होते.

दुसरा :

अरे इंजिनाच्या दिव्या, इरवर पाड प्रकाश तेजस्वी, पहाटेच्या अजोड ताचाशी स्पर्धा कर यशस्वी.

तिसरा :

ज्बालांनो, उंच उसळा, शिटी सणापून घुम दे. चाकांनो, प्राचीच्या दिशेला विजेसारखी दौड चाल दे.

चौथा :

चूडून जाऊ जेव्हा डोंगर निळे प्रवासाच्या अखेरी गप्प होऊ सगळे.

सफरचंद खात बसला होता. तर उघडव्या दाराशी तो लळकरातला मिथाळ माणूस व आई उभे होते आणि गेकच्या रात्रीच्या प्रतापांना हसत होते. त्या लळकरातल्या माणसाने दिलेली पेन्सिल नुक्ते गेकला दाखवली. पिवळ्या काडुसापासून बनवलेले टोपण तिला बसवलेले होते.

पण गेकला त्याचा मत्सर वाटला नाही किंवा पेन्सिलीचा लोभही वाटला नाही. तो आपल्याच नादात गुंगणारा वेंधळा मुळगा होता. रात्रीच्या बेळी तो चुकीच्या कंपाटमेटमध्ये तर गेलाच होता, पण आपली विजार कुठे ठेवली आहे हेही त्याला आता आठवत नव्हते. पण गेक गाणी मात्र छान म्हणत असे. तोड धूवून त्याने आईला 'गुड मार्निंग' म्हटले व बाहेरची दुर्घे पाहण्यासाठी खिडकीच्या थऱ्यार काचेवर आपला चेहरा चिकटवला.

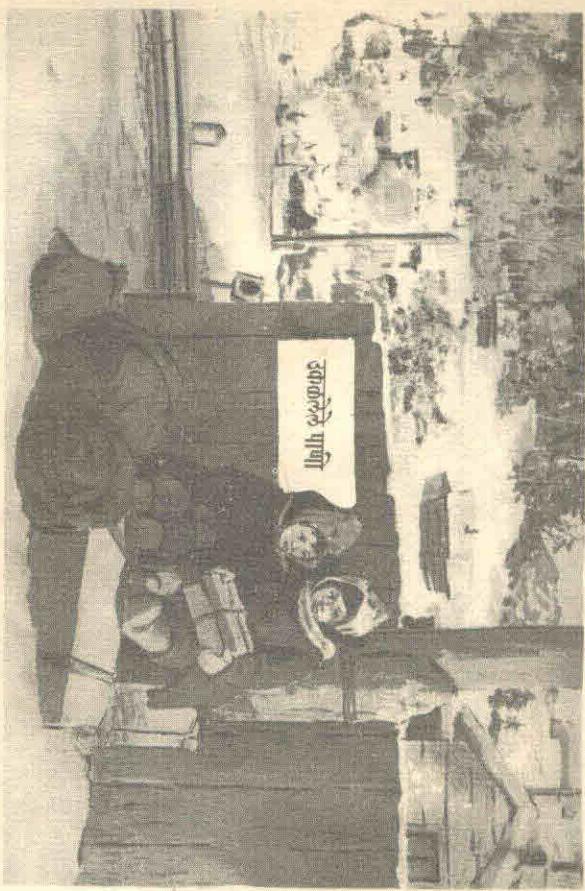
आणि चुक जेव्हा इतर प्रवाशांशी दोस्ती करीत या दारापासून त्या दारापर्यंत भटकत होता व बाटलीचे रबरी बूच, खिळा, दोरीचा तुकडा अशा बारक्यासारक्या भेटवस्तु गोळा करीत होता, त्यावेळी गेक डब्याच्या खिडकीमधून मजेमजेच्या गोळ्यां पहात होता.

उदाहरणार्थ, त्याला एक जंगलातली झोपडी दिसली. लांब बाह्याच्या सदच्यातला व भेले मोठे नमदी बूट धातलेला एक लहान मुळगा हातात एक मांजर धर्ण बाहेरच्या बहरांद्यात उडी मारून आला. अरेचा! – ते मांजर माझ बर्फाति धर्कन् पडले! कसेबसे त्या मांजराने स्वतःला सावरले व तिथून धूम ठोकली.

त्या मुलाने ते मांजर असे का बरे फेकून दिले ? कदाचित त्या मांजराने टेबलावरची खाण्याची एखादी वस्तू पळवली असली पाहिजे.

पण आता ती झोपडी, तो लहान मुलगा आणि ते मांजर नजरेआड झाली होती. त्याएवजी मंदानात एक गिरणी दिसत होती. मंदान पांढरेशुभ्र होते; धूराडी लाल रंगाची होती. त्यांच्यातून काळाकुद्ध धूर बाहेर पडत होता आणि खिडक्यांमध्ये दिवे पिवळे दिसत होते.

त्या गिरणीत काय त्यार करीत असावेत ? पण थांबा ! इथं पहाचाची चौकी होती व मैदानातडी कोट थातलेला पहारेकरी

तिच्याशी उभा होता. त्या मैदानातडी कोटामुळे तो एवढा भव्य वाटत होता की, त्याच्या हातातली बंडक अगदी गवताच्या काढीसारखी भासत होती. तरी त्याच्याजवळ जायची कुणाची हिंमत नव्हती !

आणि आता डोळ्यांसमोर जंगल नाचत होते. समोरची झाडे पटकन धावत, तर त्यांच्या मागची थोडी दूरची झाडे मंदमणे सरकत होती. जणू एखाद्या बर्फांच्या शांत नदीमधून ती वहात जात होती. आपल्या भेटवस्तूना खर्जिना घेऊन चुक कंपाटमेटमध्ये परत आला होता. गेकोने त्याला आपल्याजवळ बोलावले आणि आता ते दोघेही खिडकीबाहेर पाहू लागले.

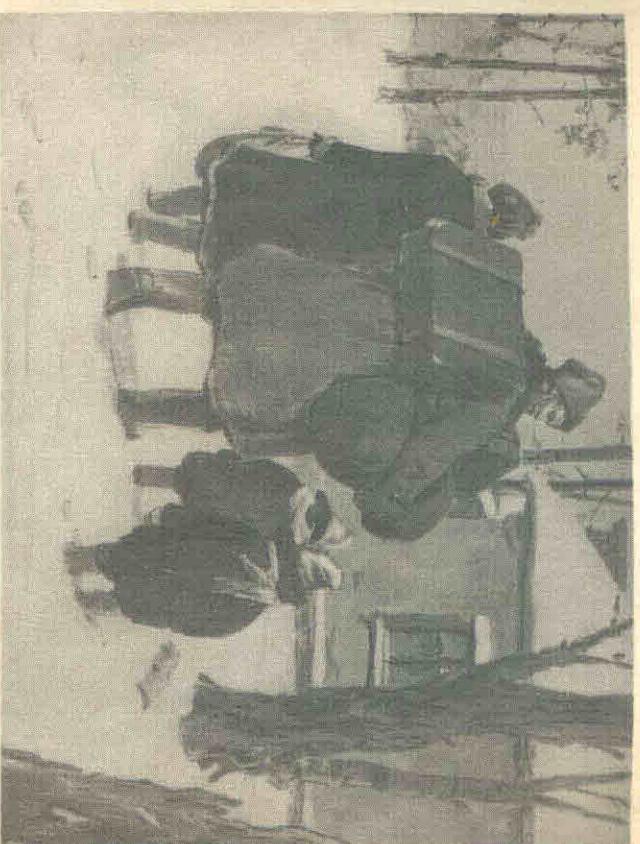
आगगाडी मोठा, चकचकीत प्रकाशाच्या स्टेशनामधून वेणाने जात होती. तिथे किमान शंभर इंजिने धूर ओकीत पुढेमार्गे जात-गेत होती. त्याचप्रमाणे अनेक छोटी स्टेशनही पार होत होती. त्यांच्या मॉस्कोतल्या घराजवळच्या कोपचावरच्या किराणा दुकानापेक्षा त्या स्टेशनांच्या इमारती फारथा मोठ्या नव्हत्या. बनिज माती, कोळसा आणि अर्द्ध डब्बाच्या लोबीएवढे लाकडाचे ओंडके भरलेल्या आगगाड्या वेणाने शेजारून निघून जात होत्या.

एकदा त्यांनी एका गायी-बैलांनी भरलेल्या आगगाडीला मार्गे टाकले. त्या आगगाडीचे इंजिन छोटकले होते आणि त्याची कर्कश्य खिटी वाजत होती. एकाएकी एका बैलाने अशी डरकाळी मारली की, इंजिन इऱ्यावरने दचकून मार्गे पाहिले; एखादे भले मार्गे आगगाडीचे इंजिन आपल्या मार्गानु गेत आहे असे त्याला कदाचित वाटले असावे.

एका छोटचा फलाटाशेजारी लळकरी साहित्याने खच्चून भरलेल्या एका आगगाडीबरोबर ते थांबले.

त्या आगगाडीच्या सर्वं बाजूंनी ताडपत्रीत गुळाळलेल्या तोफांच्या पुढे आलेल्या नळ्या छातीत धडकी भरवीत होत्या. आनंदी लाल सैनिक तिच्या भोवती उमे होते. ते हसत होते आणि अंगात ऊब राखण्यासाठी पाय आपटत होते व हातमोजातल्या पंजांनी टाळ्या वाजवीत होते.

पण कातडी कोटातला एक माणूस त्या लळकरी आगगाडीशी अगदी गाप उझा होता आणि आपल्याच विचारात गडला होता.

तो मेनापती असावा असा चुक आणि गेकर्ने तर्क केला न वोरोशिलोवपासून हुक्मांची वाट पहात असावा, असे त्यांना वाटले. वाटेवर त्यांनी अशा अनेक गोळ्यां पाहिल्या. एकाच वाईट गोळ्यांने बाहेर वादळ घोंगावत होते आणि अनेक वेळा खिडक्यांच्या काचा बफती ज्ञाकून जात होत्या. अखेरीस, एके सकाळी, त्यांची आगगाडी एका छोटचा स्टेशनात शिरली.

आईने चुक आणि गेकला बाली उतरवले आणि त्या लळकरी माणसाकडून सामान घेतले न घेतले तोच गाडी पुढे निधाली.

ओंडक्याची साल कुरतडली, मग तो अगदी वाईट आवाजात
बैंबोटला आणि चुक व गेककडे रोखून पाहू लागला.
चुक आणि गेक पटकन बैंगामारे लपले. या भागातले बोकड
काय करतील त्याचा कळी नेम नाही.

पण नेमकी तेह्नाच आई आली. ती फार कष्टी दिसत होती.
कदाचित बाबांना त्यांची तार मिळाली नसाची आणि म्हणून
बाबांनी त्यांच्यासाठी स्टेशनावर घसराडी पाठवली नसाची, असे
तिने मुलांना सांगितले.

त्यांनी घसराडीच्या गाडीवानाला बोलावले. आपल्या
हातातल्या लांब चाबकाच्या वादीचा त्याने बोकडाच्या पाठीवर

बफति बैंगांचा ढीग करून ठेवला होता. लौकिरच तो लाकडी
फलाट ओस पडला. पण बाबा कुठेच दिसत नव्हते. आईला
बाबांचा खूप राग आला. बैंगावर मुलांना नजर ठेवायला सांगून,
ती घसराडीच्यांच्या गाडीवानाकडे गेली. त्यांच्यासाठी घसराडीचा
पाठवल्या आहेत किंवा नाहीत याची त्यांच्याकडे चौकशी करणे
भाग होते, कारण बाबा जिथे रहात होते तिथपर्यंत पोचायला
तेगामधून आणखी शंभर किलोमीटरचे अंतर पार करावे लागणार होते.
आईला जाऊन थोडा वेळ उलटला होता. एवढाचात एक

एक रुटा हाणला, मग बैंगा उचलल्या आणि स्थेशनातल्या आतल्या भागातल्या उपहारगृहत नेल्या.

उपहारगृह अगदीच लहान होते. काऊंटरच्या मागे चुकएवढ्या आकारातला भलामोठा समोवार उकळत होता. तो थरथरत होता व शिंदी वाजवीत होता आणि त्यातुन वाफेचे दाट ढग वरच्या लाकडी छतापर्यंत निघत होते. छाशी काही बारक्या निमण्यांनी थंडीपासून निवारा करायला एक छोटेसे धरटे बांधले होते व त्याभोवती त्या चिवचिवत होत्या.

चुक आणि गेक नहा पीत होते तेवढ्या वेळात आईने गाडीवानाबरोबर घसराडीचा भाव ठरवला. तीगमधून त्यांच्या

मुक्कामापर्यंत त्यांना त्यायला त्याने मोठी रक्कम मागितली – शंभर रुबल. पण अंतर खरेच लांब होते. अखेरीम भाडे किती द्यायचे याच्यावर एकमत झाले व पाव, गवत आणि मेंडकातडी गोधड्या आणायला गाडीवान घरी गोला.

“आपण आले आहोत हे मुळा बाबाना माहीत नाही,”

आई म्हणाली. “आपल्याला बघून त्यांना आश्रयं वाटेल आणि आनंद होइल नाही?”

“होय, नक्की,” चहा पीत चुक अगदी गंभीरपणे म्हणाऊ.

“मला आश्रयं वाटलं असतं आणि आनंद झाला असता.”

“मला पण”, गेक म्हणाला. “आपण काय कूळया माहीत आहे – उंदरसारखे गुपचुप जाऊ या आणि बाबा जर कुळं बाहेर गेले असतील तर तेवढ्या वेळात बैंगा लपवून अंथरुणात जाऊन ज्ञापू या. ते आत येऊन बसेपर्यंत आपण अगदी गप्प राहू आणि मग एकदम मोठ्यांदा ओरडून त्यांना धावरवू!”

“मी बिघात्यात लून बसणार नाही,” आई म्हणाली. “किंवा मोठ्यांदा ओरडणारही नाही. हे उद्घोग उम्हीच करा. अरे चुक, तू साखरेच्या वड्या खिशात का कोंबतो आहेस? उन्हे खिसे आधीच तटु फुगलेत – त्यांच्यात सगळी नेहमीची घाण भरलेली आहेच.”

“योड्यांना खायला देण्यासाठी मी साखर घेतोय,” चुकने शांतपणे खुलासा केला. “नेक, तू बनपाव घेतलास तर वर होइल. उळ्याजवळ स्वतःचं असं कधीच काही नसतं आणि मग तू सारखा माझ्यापाशी मागत बसतोस.”

जौकरच गाडीवान परतला. ऐसपैस घसराडीत बैंगा ठेवल्या.

तलाशी गवत पसरले आणि मुळांना गरम पांधरणांमध्ये न मैळकातडी गोधड्यांमध्ये गुंडाळण्यात आले. मोठ्या शहरांना, गिरण्यांना, स्टेशनांना, खेड्यांना आणि छोट्या वाड्यांना आता रामराम! आता पुढे होता जंगलांचा, डोंगरांचा आणि दाट काळ्या अरण्यांचा प्रदेश!

* * *

संध्याकाळपर्यंत त्यांनी मोठ्या मजेत प्रवास केला. भयाण तींगाच्या अफाट सौदियांकडे ते आ वासून पहात होते. पण गाडीवानाची पाठ मध्ये येत असल्याने चुक समोरचा रस्ता नीट पाहू शकत नव्हता. त्यामुळे तो अस्वस्थ झाला आणि बनपाव किंवा गोड बिस्कीट दे असा त्याने आईमार्गे लकडा लावला. पण तिने अर्थातच त्याला काहीही दिले नाही. तो रुसला आणि करायला काहीच नव्हते म्हणून गेकला ढकळून घसरगाडीच्या टोकाशी त्याला रेटण्याचा प्रयत्न करीत त्याची खोडी काढू लागला.

प्रथम गेकने शांतपणे त्याला विरोध केला. पण नंतर मात्र त्याला गप्प बसवेना आणि नुकवर तो ओरडला. चुक भडकला आणि गेकवर हुट्टन पडला. पण बोजड मैळकातडी गोधड्यांमध्ये त्यांने हात पक्के अडकवले असल्याने, केवळ एकमेकांना कुंची पांधरलेल्या डोक्यांनी टक्कर मारण्यापलिकडे ते काहीही करू शकत नव्हते.

आईने त्यांचाकडे पाहिले व ती हसली. गाडीवानाने घोड्यावर चावूक उडवला आणि ते चौखूर धावू लागले.

दोन पांढरेशुभ्र ससे रस्त्यावर उडच्या मारीत आले आणि नाचू लागले.

“अरे ए! सांभाळा!” गाडीवान ओरडला. “सांभाळा, नाहीतर गाडीखाली चिरडाल!”

ते खोडकर ससे जंगलात गुडप झाले.

चावरा वारा त्यांचा तोंडावर झोंबत होता. तींगातल्या डोंगरदन्यातून घसरगाडी तुफान ब्रेनाने दौडत होती तेन्हा एकमेकांना गच्च मिठी माळून बसणे चुक आणि गेकला भागच होते. जवळ

मेत चाललेल्या निळ्या डोंगरांच्या मागून हळूहळू उगवत असलेल्या चंद्रांच्या दिशेने त्यांची जोरादार दौड चालू होती.

बफति माखलेल्या एका छोट्या झोपडीजवळ घोडे आपणहून एकाएकी थांबले.

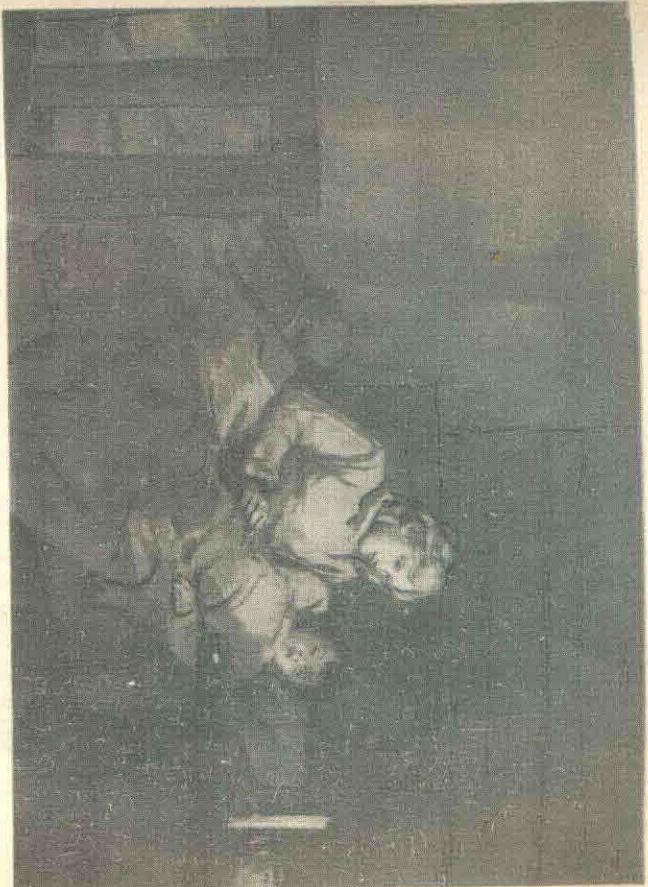
“आज रात्रीचा मुक्काम आपण इथं करायचा, ” घसराडीमधून खाली उडी टाकत गाडीवान म्हणाला. “हे आपलं स्टेशन.”

झोपडी छोटी असली तरी भक्कम होती. तिथे कुणीही रहात नव्हते.

लौकरच किटलीत पाणी उकळायला ठेवले आणि गाडीवान अन्नाचा हारा घेऊन आला.

कबाब एवढे घटु आणि थिजले होते की, खिळे ठोकायला हातोड्यांएवजी त्यांचा उपयोग करता आला असता. त्यांनी त्यांना गरम पाण्यात बुचकळले आणि पावाचे तुकडे गरम चुलाण्यावर ठेवले. स्प्रिंग शोधून काढली. जनावरांना पकडण्याच्या सापळ्याचा तो एक भाग होता असे गाडीवानाने त्याला सांगितले.

त्या स्प्रिंगला गंज चढला होता. तिचा वापर होत नव्हता हे स्प्रिंग होते. ही गोरट चुकळ्या ताबडतोब ध्यानात आली. जेवणानंतर त्यांनी झोपण्याची तयारी केली. भिंतीशी एक रुद लाकडी पलंग होता. वाळ्या पानांचा भलामोठा ढिगारा पसळून बिघ्नाना तयार केलेला होता. भिंतीलगतच्या कडेला किंवा पलंगाच्या मध्यभागी झोपायला गेक तयार नव्हता. त्याला

बाहेरच्या बाजूला झोपायला आवडायचे. आणि गाडीच्या बाहेरच्या अंगाला झोपु नये अशा अर्थात एक छोटेसे अंगाईरीत म्हणून लहानपणी आई त्याला झोपवत होती, हे जरी त्याला अद्याप आठवत असले, तरी ती नेहमी बाहेरच्या अंगाला झोपत असे. जर आपण मध्यभागी झोपलो आहोत असे त्याला आढळले, तर तो हमखास आपल्या शेजारच्यांची पांधरूणे खेचून ध्यायचा, त्यांच्यात आपले कोपर खुपसायचा आणि चुकळ्या पोटात आपले ढोपर ढोसायचा.

अंगावरचे कपडे न बदलताच ते तसेच विभान्यावर आडवे

ज्ञाले आणि मैळकातडी गोधड्यांनी त्यांनी स्वतःला लपेट घेतले. चुक भिंतीशी झोपला, आई मध्ये झोपली आणि गेक बाहेरच्या अंगाला झोपला.

गाडीवानाते मेणबत्ती विज्ञवली आणि चुलाण्यावरच्या ओटचावर आपली पथारी टाकली. ते ताबडतोब झोपी गेले. पण रात्री नेहमीप्रमाणे गेकला तहान लागून जाग आली. अर्धवट झोपच्या गुंगीतच त्याने आपले नमदी बूट पायात चढवले, टेबलाशी तो चाचपडत गेला, किटलीतले थोडे पाणी प्यायला आणि मग खिडकीशी एक स्टूलावर बसला.

चंद्र ढ्यांआड लपला हेता आणि थिजलेल्या खिडकीच्या तावदानामधून बफचि ढिगारे निळसर काळे दिसत होते.

“असं वाटतय की, बाबा पृथ्वीच्या अगदी पार एका टोकाला पोचलेत !”

या ठिकाणापेक्षा अधिक हुरची ठिकाणे या जगात असणे शक्य नाही, अशी गेकची पक्की खात्री ज्ञाली होती.

एकदम त्याने मान वर केली. खिडकीबाहेर कुणी ठोठावत आहे असे त्याला वाटले. पण आता त्याला वाटले की, तो ठोठावण्याचा आवाज नाही, तर कुणाच्या तरी अवजड पायांखाली

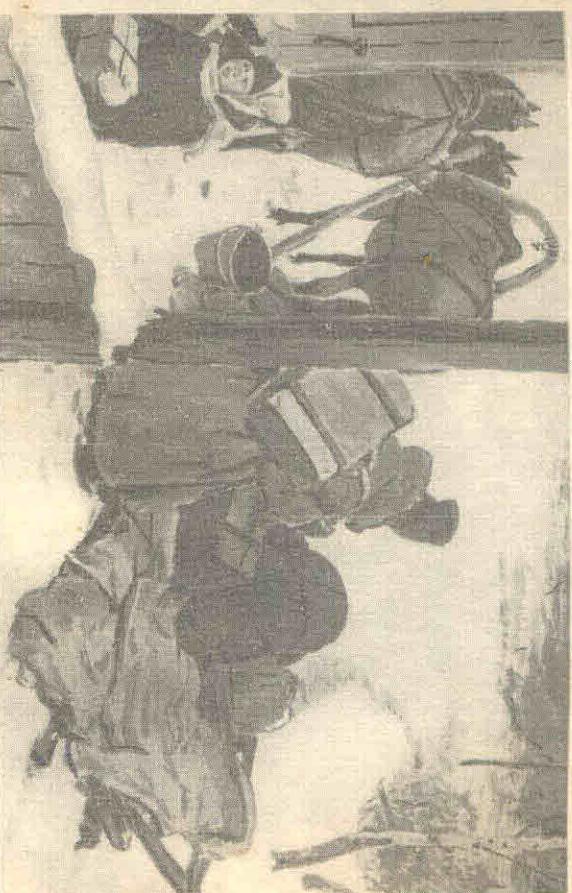
बर्फ चुरडण्याचा आवाज होतोय. होय, नक्की तसाच आवाज! बाहेर कुणीतरी अंधारात मोठा मुस्कारा टाकला, हालचाल केली आणि पावले उचलली. ते अस्वल असले पाहिजे अशी नेकची खाची झाली.

“दुष्ट अस्वला! तुला काय पाहिजे? बाबांना भेटायला आम्हाला आधीच एवढा उशीर लगतोय आणि तु आम्हाला खाऊन टाकायला पाहतोस? म्हणजे आम्ही आमच्या बाबांना कधीच भेटायला नको! नको रे असं करू नको! कुणीतरी आपल्या नेमबाज बंदुकीनं तुला गोळी घालण्यापूर्वी किंवा धारदार तलवारीनं तुला भोसकण्यापूर्वी तु निघून जा कसा!”

थट दाबून नेंगण्या आवाजात गेक वरील शब्द बडबडत होता. त्याला भीती वाटत होती, पण त्याचबेळी कुत्रहलही वाटत होते.

तेवढ्यात धावणाचा ढगांमधून चंद्र बाहेर आला. निळसर काळ्या बर्फाच्या द्विगांता आता मंद दुधाळ चमक आली आणि गेकने पाहिले की, ज्याला तो अस्वल समजत होता ते अस्वल नसून त्यांचा घोडा होता. त्याचा लगाम मुटल्याने तो घसरगाडीभोवती खूर आपटीत फिरत होता आणि गाडीतले गवत चरत होता.

गेकची फार निराशा झाली. तो पुळा गोधडीत शिरला. आणि वाईट विचार त्याच्या मनात आले होते, त्यामुळे त्याला स्वप्नही वाईट पडले.

गेकला पडले स्वप्न अजब
राक्षस पाहून उडाला गहजब
युंकी भाजे त्याची नि कापे चरचरा
वज्रमुष्टी प्रहार त्याचा भेसुर हसे खदखदा.

गुडवल्या बर्फीपल्याड धगधगती ज्वाला
लांबटांग्या सैनिकांच्या येती रांगामागून रांगा
मंगे खेळून आणीत होते घाणीचा गाडा
फडकत होता त्यावर दुष्ट फॅसिस्ट स्वस्तिक झेंडा.

“अरे थोंबा!” गेक त्यांच्यावर खेकसला. “तुम्ही चुकीच्या रस्त्यां जाताय! तुम्ही इकडं येऊ शकत नाही!”

पण कुणीही गेकचे एकले नाही व थांबले नाही.

रागारागाने त्याने चुकच्या डबीत ठेवलेली पच्चाची पिपाणी काढून

एवढचा जोराने वाजवली की, त्या लळकरी आगाडीच्या जवळ आपल्याच तंद्रीत उभा असलेला तो मेनापती एकदम खडबडून जागा झाला. त्याने केवळ आपला भव्य आज्ञादर्शक हात वर उचलला आणि त्याच्या त्या सर्व अकाळविकाळ तोफांनी एकाच बेळी गडगडाट केला.

“शाब्द्यास !” गेक खूप होऊन ओरडला. “त्यांना आणखी शोडा प्रसाद द्या ! एवढचा एकानं त्यांचं भागायचं नाही !”

* * *

आपल्या दोन गोजिरवाण्या मुलांच्या असवस्थ हालचालीमुळे आईला जाग आली.

ती चुककडे वळली आणि काहीतरी टणक व टोकदार वस्तु तिच्या कुप्रीत टोचली. तिने त्या वस्तुला चाचपून हाताने बेचले. सगळ्या वस्तु जमवून ठेवण्याचा नाद असणाऱ्या चुकने ती सापळ्याची स्प्रिंग गुपचुप बिघान्याखाली दडवून ठेवली होती.

तिने ती पलंगामागे फेकून दिली. मग चांदण्याच्या उजेडात तिने गेकचा चेहरा न्याहाळला. त्याला वाईट स्वप्न पडत होते हैं तिच्या लक्षात आले.

अर्थात स्वप्न काही स्प्रिंगसारखे फेकून देता येत नाही. पण ते उडवून लावता येते. म्हणून तिने त्याची कूस वळवली आणि

त्याला हळूहळू थोपून त्याच्या तापल्या कपाळावर हळूवार फुकरी धालयला मुख्यात केली.

लौकिक गेकने आपल्या ओठांवरून जीभ फिरविली आणि तो हसला. याचा अर्थं त्याची वाईट स्वप्ने उडून गेली होती त्यांतर आई बिघान्यातून उठली आणि खिडकीशी गेली.

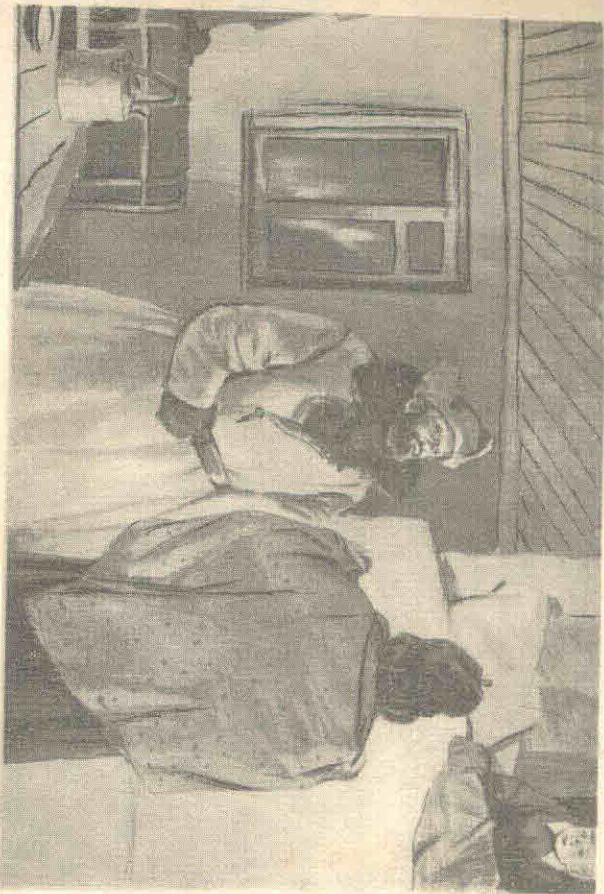
अजून पहाट उजाडली नव्हती आणि आकाश चांदण्यांनी खच्चून भरले होते. काही तारे हळवर चमकत होते, तर काही चांदण्या अगदी तंगावर ओळंगल्या होत्या.

आणि काय आश्रय ! छोटा गेक ज्या ठिकाणी बसला होता त्याच ठिकाणी ती बसली व ज्याप्रमाणे त्याच्या मनात विचार आले होते त्याचप्रमाणे तिच्याही मनात विचार आले की, तिचा धाडसी पती ज्या ठिकाणी आला आहे त्या या ठिकाणाहून अतिझूरची ठिकाणे या जगात फारशी असणार नाहीत.

* * *

दुसरा सबंध दिवस ते जंगलांमधून आणि डोंगरांमधून प्रवास करीत होते. चढ लागला म्हणजे गाडीवान खाली उत्तरायचा आणि गाडीबोरोबर बर्फ तुडवीत चालायचा. पण जोरदार उत्तरांवर त्यांची घसराडी एवढचा जोरात घसरत जायची की, चुक आणि गेकला वाटायचे – ती घसराडी, घोडे आणि ते सगळे जण आकाशातून खाली कोसळत आहेत.

अखेरीस, संध्याकाळच्या सुमाराला, जेव्हा प्रवासी आणि घोडे असे दोषेही पुरते थकून गेले होते, तेव्हा गाडीवान म्हणाला:

वळण आले. घसरगाडीने एक झोकदार गिरकी घेतली आणि त्या जंगलात्या मध्यभागी वाच्यांच्या आडोशाला मोकळ्या मैदानात उभारलेल्या तीन छोट्या घरांजवळ येऊन थांबली. पण काय आश्वर्यं! एकाही कुच्याचे भुंकणे एक आले नाही. आसमंतात चिट्पाखळ दिसत नव्हते.

धुराड्यांमधून धूर येत नव्हता. सर्वं पायवाटांवर वर्फ पसरले होते आणि हिवाळ्यातली मुऱ्य शांतता सर्वेव पसरली होती. या ज्ञाडावळन त्या ज्ञाडावर निष्कारण उड्या मारीत फिरणारे काही काळ्या-पांढऱ्या रंगाचे नीलकण्ठ पक्षी सोडल्यास दुसरे सजीव प्राणी कुणीही दिसत नव्हते.

“हेच ठिकाण अशी उमनी खात्री आहे ना?” घावरल्या मुरात आईने गाडीवानाला विचारले.

“होय होय हेच!” गाडीवान म्हणाला. “ही तीन घरं

म्हणजेच तीन नंबरचं भूगर्भशास्त्रीय संशोधन केंद्र, ती वधा, तसी पाटीमुळा लावलीय तिथं! उम्हाला चार नंबरचं केंद्र तर नकोय ना? तसं असेल तर स्टेशनापासून दुसऱ्या दिशेला ते मुमारे दोनशे किलोमीटरवर आहे.”

“नाही नाही,” पाटीकडे एकटक पहात आई म्हणाली.

“मला हेच केंद्र पाहिजे होतं. पण साळ्या दारांना कुलपं लावलीत

आणि व्हराड्यांमधून वर्फ साचलाय. कुठं असावेत सगळेजण?”

“ते मला सांगता येणार नाही,” गोष्ठळलेला गाडीवान म्हणाला. “गेल्या आठवड्यात आम्ही सामान आणल. थोडं पीठ, कांदे आणि बटाटे. सगळी माणसं इथं होती. मुख्य आणि गुळाळलेला लोकरी गळपटा तिने मागे फेकला.

